

SAHA RAPORU 1

EŞ-ŞEBAB ÖRGÜTÜ

Doğuşu, İdeolojisi ve Saha Varlığı

MART 2025

ABDULLAH ALTAY

www.insamer.com
info@insamer.com

INSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Eş-Şebab Örgütü:
Doğuşu, İdeolojisi ve Saha Varlığı

Saha Raporu 1
Mart 2025

Hazırlayan

Abdullah Altay

Genel Yayın Yönetmeni

Dr. Riad Domazeti

Redaktör

Ayşenur Alper

Referans için: Altay, Abdullah, *Eş-Şebab: Doğuşu, İdeolojisi ve Saha Varlığı*, İNSAMER Saha Raporu. Mart 2025.

©İNSAMER 2025

Bu yayının bütün hakları mahfuzdur.
Sadece kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Nuhun Gemisi

Kapak ve Sayfa Tasarımı

Nurgül Ersoy

Baskı: Pelikan Basım

Ulubatlı Hasan Caddesi No.2

H D Blok No.19

Başakşehir – İstanbul

İNSAMER, İHH İnsani Yardım Vakfı'nın araştırma merkezidir.

İÇİNDEKİLER

Giriş	1
Eş-Şebab Örgütü'nün Doğuşu, İdeolojisi ve Yapısı	2
Somali Coğrafyası ve İç Savaş	5
İslam Birliğinden İslam Mahkemeleri Birliğine	5
Eş-Şebab Örgütünün Doğuşu	6
Eş-Şebab Örgütünün İdeolojisi ve Siyasi Hedefleri	8
Eş-Şebab Örgütünün Milliyetçi Yapısı	9
Eş-Şebab Örgütünün Büyüklüğü ve Finansmanı	10
Eş-Şebab Örgütünün Silahlanması	11
Eş-Şebab'ın Hukuk Sistemi	11
Medya Çalışmaları	12
Bölünmeler ve İç Tasfiyeler	13
Eş-Şebab Örgütü'nün Saha Etkinliği	13
Eş-Şebab'ın Somali Dışındaki Saldırıları ve Dış İlişkileri	15
El-Kaide'ye Bağlılık DAES'le Çatışma	17
Amerika Birleşik Devletleri ile Olan Çatışmalar	20
Kenya ile Çatışmalar	22
Etiyopya ve Uganda ile Çatışmalar	22
Eritre ile İlişkiler	24
Türkiye ile İlişkiler	25
Sonuç: Çatışmaların Geleceği ve Çözüm Olasılıkları	28

GİRİŞ

Türkiye'nin stratejik yatırımlarından sonra nispeten daha istikrarlı bir siyasi ortama kavuşan Somali, Rusya'nın Ukrayna'yı işgali, ABD-Çin ticaret savaşları ve Gazze katliamlarından sonra Somali'yi bir kez daha bilek güreşinin ortasında yerleştirmiştir.

Dünya ticareti ve enerji kaynaklarının nakliyeciliğin merkezinde konumlanan Somali'nin stratejik önemi, özellikle Çin'in 'Bir Yok Bir Kuşak' projesinden sonra bir kez daha gündemde. Türkiye'nin yoğun ve stratejik yatırımlarından sonra nispeten daha istikrarlı bir siyasi ortama kavuşan Somali, Rusya'nın Ukrayna'yı işgali, ABD-Çin ticaret savaşları ve rekabeti ve Gazze katliamlarından sonra Somali'yi bilek güreşinin ortasında bırakmıştır. Devletin siyasi ve güvenlik egemenliği sağlamada zorluk

çekilmesinin temel nedeni olan Eş-Şebab örgütü ise hükümete karşı yeni bir saldırı başlatmıştır. Ülkedeki kriz, çatışma ve istikrarsızlık tarihinin bir sonucu olarak doğan Eş-Şebab örgütünün mevcut inisiyatifleri karmaşık yerel dinamiklerin yanı sıra bölgesel ve küresel boyutları olan ülke için yeni bir dönüm noktasını oluşturmaktadır. Bunun için yerel aktörler bağlamında Somali'deki çatışmaların en önemli tarafı olan eş-Şebab örgütünün anlaşılması elzemdir. Bu çalışma örgütün doğuşunu, yapısını, ideolojisini, hedeflerini, işleyişini, mücadele yöntemleri ve tekniklerini, mali gelirlerini ve dış ilişkilerini incelemektedir. Saha araştırması kapsamında görüşme yöntemiyle hazırlanan bu rapor, üç ana bölüme ayrılmıştır. Çalışma, mevcut somut çatışma gidişatından bağımsız bir şekilde eş-Şebab örgütünün özellikle içerdeki fikriyatının anlaşılması açısından önemli bir katkı sağlayacaktır.

1.EŞ-ŞEBAB ÖRGÜTÜ'NÜN DOĞUŞU, İDEOLOJİSİ VE YAPISI

SOMALİ COĞRAFYASI VE İÇ SAVAŞ

Somali, Afrika'nın en doğu ucunda yer alır. Kuzeybatıda Cibuti, güneybatıda Kenya, kuzeyde Aden Körfezi ve Yemen, doğuda Hint Okyanusu, batıda Etiyopya ile çevrili olup kıtadaki en uzun sahil şeridine sahip Afrika ülkesidir. Ülke arazisi temel olarak platolar, düzlükler ve yaylalardan oluşmaktadır. Ülkenin güneyindeki Cuba ve Tana nehirlerine yakın bölgelerde hayvancılığın, okyanusa yakın bölgelerde ise balıkçılık ve liman faaliyetlerinin yoğun olduğu bilinmektedir. Güneyde hayvancılıkla uğraşanlar genelde Ogedan aşiretine mensup olup, devcilikle uğraşanlar ise Hz. Peygamber'in aşireti olan Kureyş kabilesinin Beni Haşim kolunun "İr b. Semali" ailesidir. Ülkede diğer önemli aşiretlere örnek olarak ise Dir ve Haviye aşiretleri örnek olarak gösterilebilir.

Somali Hint Okyanusu ve Aden Körfezi boyunca uzanan 3200 km'lik bir sahil hattına sahip olup Doğu Afrika'ya açılan stratejik bir kapı olarak kabul edilmektedir. Kuzeyde Bosaso ve Berera, güneyde ise Mogadişu ve Kismayo gibi başlıca limanları uluslararası ve bölgesel ticaret için oldukça önemlidir. Bu limanlardaki ticari faaliyetlerin yaklaşık %80'i uluslararası ticaretin bir parçası olup limanlardan elde edilen gelirler Somali ekonomisi için önemli bir girdi oluşturmaktadır.

19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin bölgedeki hâkimiyeti kaybetmesi ile bugünkü Somali sahil hattının körfeze bakan

kıyıları İngilizler, güneydeki sahil hattı ise İtalyanlar tarafından işgal edilmiştir. İngilizler için bölgenin önemi Süveyş Kanalı'na giden yolun emniyetini sağlamaktan gelmektedir. Her iki emperyal devlet de kontrol ettikleri bölgelere valiler atayarak hâkimiyetlerini pekiştirme yoluna gitmiştir. Yerel halk, işgale ve sömürüye karşı direniş gösterse de İngilizlerin ve İtalyanların hava gücüne sahip olmaları nedeniyle büyük kayıplar vermişlerdir. Uzun süren bir sömürü döneminden sonra 1960 yılında kuzey ve güneyi kapsayan bağımsız Somali Cumhuriyeti kurulmuştur. Bağımsız bir devletin kuruluşundan 9 yıl sonra Muhammed Siad Barre iktidarı ele geçirmiş ve kurduğu devletin Somali Demokratik Cumhuriyeti olduğunu duyurmuştur.

Muhammed Siad Barre döneminde oldukça despot bir yönetim anlayışına maruz kalan Somali, 1988 yılının başlarında milyonlarca vatandaşın ülke dışına göç etmek zorunda kalacağı yıkıcı bir iç savaşa şahitlik etmiştir. 1991 yılında ise bu duruma bir de devletin dağılmasına sebep olacak ekonomik ve sosyal çöküş eşlik etmiştir. Yönetim boşluğunun oluşması sebebiyle önce 1993 yılında ülkenin kuzeybatısındaki Somaliland bölgesi bağımsızlığını ilan etmiş, sonra ise 1998 yılında Puntland bağımsız bir devlet kurduğunu ilan etmiştir. Her iki taraf da Somali'yi kendine bölgesel rakip olarak gören komşu ülke Etiyopya tarafından siyasi

Somali Hint Okyanusu ve Aden Körfezi boyunca uzanan 3200 km'lik bir sahil hattına sahip olup Doğu Afrika'ya açılan stratejik bir kapı olarak kabul edilmektedir. Kuzeyde Bosaso ve Berera, güneyde ise Mogadişu ve Kismayo gibi başlıca limanları uluslararası ve bölgesel ticaret için oldukça önemlidir. Bu limanlardaki ticari faaliyetlerin yaklaşık %80'i uluslararası ticaretin bir parçası olup limanlardan elde edilen gelirler Somali ekonomisi için önemli bir girdi oluşturmaktadır.

ve ekonomik destek almış ve Somali'nin bölünmesi için teşvik edilmiştir.

Bu ortamda, başkent Mogadişu'nun da yer aldığı Güney Somali, milis ve aşiret çatışmalarına maruz kalmıştır. Bunun neticesinde yollar, havaalanları, limanlar gibi kamu alanları "savaş ağaları" adı verilen gurupların eline düşmüş, çetecilik ve mafyatik oluşumlar ülke genelinde oldukça artmıştır. Merkezi otoritenin yoksunluğundan faydalanan yasa dışı çıkar gurupları, yasadışı göç, kalpazanlık ve korsanlık faaliyetlerini yoğun bir şekilde sürdürmüştür.

1996 yılında Somali'deki iç savaşı takip eden uluslararası taraflar ve komşu ülkeler; oluşan kaosun büyüklüğünü azaltmak

amacıyla farklı vilayetlerde yerel yönetimlerin oluşturulması fikrini desteklediklerini bildirmiştir. Bunun sonucunda ise teorik olarak başkent Mogadişu'dan yönetilen, ancak yerel yönetime sahip bir idarenin olduğu 5 bölge ve 18 şehir ortaya çıkmıştır.

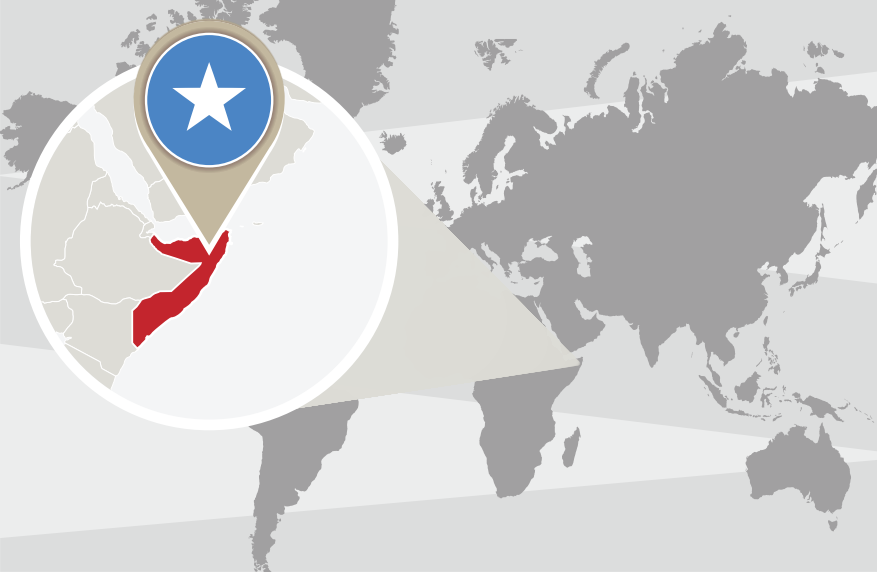
Bu durum 2000 yılının Ağustos ayında Somali Geçici Ulusal Hükümetinin başkente girmesine kadar devam etmiştir. Etiyopya ise kendisini alternatif bir hükümet olarak göstermek arzusuyla 2001 yılının Mart ayında Güney Somali milislerinin ileri gelenleri tarafından "Uzlaşma ve Reform Meclisi" kurulması fikrini desteklemiştir.

Akabinde, Geçici Hükümet Güçleri ve Uzlaşma ve Reform Meclisi gurupları kendi aralarında çatışmaya başlasalar da her iki taraf da kesin bir sonuç alamamıştır. Bu sebeple Etiyopya "Hükümetler Arası Kalkınma Otoritesi (IGAD)" kurumunu da kullanarak Somali Geçici Ulusal Hükümetinin (2000-2003) 2004 yılında kendi müttefiklerinin gözetimi altında olan Geçici Federal Hükümeti ile değişimine destek olmuştur. Bu değişime Haviye aşiretinin büyük çoğunluğu itiraz etmiş ve Geçici Federal Hükümetinin destek tabanını daraltarak Mogadişu'daki gücünü engellemiştir. Bunun akabinde ise hükümetin merkezi Cevher ve Baydabo şehirleri olmak durumunda kalmıştır.

İSLAM BİRLİĞİNDEN İSLAM MAHKEMELERİ BİRLİĞİNE

Siad Barre rejiminin yıkılmasıyla beraber ülkenin güneyinde milliyetçi 1000 savaşıdan oluşan Hasan Zahir Uveys'in

liderlik ettiği "İttihad-ı İslam" olarak anılan İslami bir topluluk ortaya çıkmıştır. Uveys, selefi eğilimleri olan Haviye aşi-

retinin “Habir Cedir İr” koluna mensup eski bir subaydır. Topluluk, Etiyopya’dan Ogaden bölgesinin kendilerine iade edilmesini ve burada İslami şeriatın uygulanacağı bir düzen kurulmasını talep etmiştir.

İttihad-ı İslam topluluğu Usame bin Ladin’in Sudan’da bulunduğu tarihlerde (1992-1996) el-Kaide örgütü ile ilişki kurmuştur. el-Kaide’nin eğitmenleri tarafından eğitim verilen askeri kamplar bu dönemde kurulmuştur. Her iki taraf da Somali’deki Birleşmiş Milletler heyeti ile olan savaşta General Muhammed Farah Aidid’e bağlı güçler ile iş birliği yapmıştır (1993-1995). Ülkedeki bu gergin ortam, 1993 yılının Ekim ayında Mogadişu’da ABD’ye ait Black Hawk türü helikopterin düşürülerek 18 Amerikan askerinin öldürülmesiyle zirveye tırmanmıştır. İttihad-ı İslam, 1996 yılında Etiyopya içerisinde 2

otele saldırı düzenlemiş ve Etiyopyalı bir bakana da suikast girişiminde bulunmuştur. Bunun üzerine başkent Addis Ababa, Somali toprakları içerisinde İttihad’ın kamplarını hedef alan güçlü bir askeri operasyon düzenlemiştir.

Hasan Uveys ülkedeki eğitim ve hukuk düzenlemeleri ile ilgilenerek 1998 yılında Galgudud bölgesinde, Abgal aşiretinin 1993-94 yıllarında Mogadişu’da açtıkları iki mahkemeye ek olarak İslami kurallara göre hüküm veren şer’i bir mahkeme açılmasında etkin rol oynamıştır. Kurulan dördüncü mahkeme ise el-Havadli aşireti tarafından Baldouin’in doğusunda 1996 yılında, ülkedeki kaosa karşı bir düzen sağlama amacıyla kurulmuştur. İslam mahkemeleri olgusu 11’den fazla mahkeme olacak şekilde Mogadişu’da farklı İslami yönelimleri olan kişiler tarafından bir koalisyon kurularak genişletilmiştir.

2004 yılında ise İslam mahkemeleri geleneksel sufi teveccühü bulunan Şerif Şeyh Ahmet tarafından “Şeriat Mahkemeleri Yüksek Konseyi” adı altında toplanmış, Hasan Uveys de ülkedeki Şura Meclisi Başkanlığı görevini üstlenmiştir.

Halk, mahkemeler başka hiçbir gücün ülkede adalet ve emniyeti sağlayamayacağına gördüğünde; Somali'nin güney ve orta kesiminin geniş çoğunluğu ve özellikle Haviye aşireti tarafından kabul görmüştür. Somalili emekli subaylar bu mahkemelerde görevlendirilmiştir. Bununla birlikte Etiyopya'ya karşı çıkan Ogedan Kurtuluş Cephesi ve Oromo Ulusal Kurtuluş Cephesi ile de iş birliği yapılmıştır.

Mahkemeler, 2006 yılında 4 ay gibi bir sürede Amerika Birleşik Devletleri tarafından “Barışın Tesisi ve Terörle Mücadele İttifakı” adı altında ortaya çıkarılan koalisyonu yenmeyi başararak 15 yıl sonra ilk defa tek yönetim altına giren başkent Mogadişu'nun da içinde bulunduğu Orta ve Güney Somali'ye hükmetmeye başlamıştır.

Mahkeme güçleri, savaş liderlerine gelir toplayan denetim noktalarını kaldırarak Mogadişu liman ve havalimanını yeniden açmıştır. Aynı zamanda Mahkemeler, kaostan zarar gören Somalili iş adamları ile birlikte dışarıdan destek de alarak ülkedeki askeri birlik, yönetim ve eğitim gibi alanlarda kısmen kontrolü sağlamıştır. Aynı zamanda Mahkemelerin üyeleri olan Somali toplumunda önemli yeri olan kabilelerin etkisi ile diğer güçlerin asker toplamasının da önüne geçilmiştir. İslam Mahkemelerinin en göze çarpan siyasi

başarısının, emniyeti sağlamayı ve “savaş ağaları”ndan kurtulmayı talep eden halkın gündemi ile kendi gündemlerini bir tutmaları olduğu söylenebilir.

İslam Mahkemelerinin güçlendiğini ve toplum nezdinde saygınlığının arttığını gören Etiyopya, bu durumu kendi ulusal güvenliğine tehdit olarak algılamış ve Somali'de kendisine düşmanlık besleyen grupları hedef haline getirmiştir. Mahkemelerin güçlenmesinden rahatsız olan bir diğer devlet de ABD'dir. el-Kaide ile Hasan Uveys'in iletişim halinde olması, el-Kaide'nin 1998 yılında Darü's-Selam ve Nairobi'deki ABD elçiliklerine düzenlenen saldırıların lojistik desteğinin arka planında Somali'yi kullanmış olması, Mombasâdaki Moi Uluslararası Havalimanı'ndan Tel Aviv'e hareket için havalanan İsrail yolcu uçağının 2 füze ile düşürülmeye çalışılması, İsraililerin 2022 yılında Kenya'da sürekli gelip gittikleri Paradise Hotel'e gerçekleştirilen saldırı neticesinde 15 kişinin öldürülmesinin de arka planında da el-Kaide'nin Somali'yi kullanmış olabileceği düşüncesi ve Somali'nin el-Kaide için güvenli bir sığınak olması gibi durumlar Washington'u oldukça rahatsız etmiştir. Üstelik Uveys, 2000 yılında Afganistan'a giderek Bin Ladin ile görüşmüş ve ondan kendi örgütü için destek istemiştir.

Etiyopya güçleri Amerika'nın yeşil ışık yakması ile birlikte Aralık 2006'da askeri olarak Somali'ye girmiştir. Addis Ababa da Ocak 2007'de İslam Mahkemeleri Birliğinin Mogadişu'daki kontrolünü kaybetmesi üzerine savaş ağalarını ve Geçici Hükümeti desteklemiştir. Etiyopyalılar

kendilerine yakın olan Somalili aşiretlere, silahlı çatışmaların önünde bir set olarak kullanabilme ve Etiyopyalı muhalif silahlı örgütleri kontrol altına alma hedefi ile Somali- Etiyopya sınırı boyunca cephanelik temin etmiştir.

Ancak Etiyopya'nın bu hızlı başarısı, Mahkemelerin güçlerinin hezimetini ile sonuçlanmamıştır. Aksine manzarayı daha da karmaşık bir hale getirerek birçok Somalilinin, Addis Ababa'nın Somali'nin tek ve güçlü olarak geri geleceğinden korktuğu, Somalililerin Hristiyan Etiyopyalılar ile birlikte bir cihatta olduğu algısını güçlendirmiştir. Hasan Uveys de Washington'u, Somali'yi Etiyopya aracılığı ile yeni bir Irak'a çevirmeyi istemekle itham etmiştir.

2007 yılında Afrika Birliği, Somali'deki barışı korumak, Yeni Geçici Hükümet güçlerini eğitmek ve Etiyopya'nın çekilmesi adına uygun ortamı oluşturmak amacıyla Somali'ye 8000 asker yerleştirme

kararı almıştır. Bu da Afrika güçlerini artan saldırılar karşısında bir hedef haline getirmiştir. Avrupa Birliği, bazı Somali hükümet güçlerini Uganda'da eğitmeye başlarken Fransa da Somali ordusundan birkaç bölüğü Cibuti'de eğitmeye başlamıştır. O dönemde Burundi ve Uganda güçlerinden oluşan Afrika Birliği Ordusu ise 2011 yılında 500 kayıp verdikten sonra Mogadishu'da kontrolü ele alabilmiştir.

2012 yılında ise, Somali'de Afrika Birliği güçleri Etiyopya güçlerinin yerini almıştır. Aynı şekilde geçici ve yeni bir Somali hükümeti bu dönemde kurulmuştur. Sonrasında Birleşik Arap Emirlikleri, Somali hükümeti ile terörle mücadele, deniz güvenliğinin korunması, Somali ordusu için maddi ve lojistik destek oluşturulması, deniz polisliği, kolluk kuvvetlerinin eğitimleri gibi konuları ele alan kapsamlı bir anlaşma imzalamış ve ülkedeki süreci yakından takip etmeye ve aksiyon almaya başlamıştır.

EŞ-ŞEBAB ÖRGÜTÜNÜN DOĞUŞU

İslam Mahkemeleri Birliği ve Somali Geçici Federal Hükümeti zayıf ittifakların bir neticesi olmaları ve iç bölünmelere maruz kalmaları sebebiyle birbirlerine benzemektedir. Bu dönemde Hasan Uveys'in yardımcılarında Habir Cedir İr aşiretinden daha önce Afganistanda el-Kaide ile birlikte savaşmış Adem Ayro adlı bir kişinin ismi sıklıkla duyulmaya başlanmıştır. Ayro, 2002 yılında İslam Mahkemeleri Birliği çatısı altında Eş-Şebab örgütünü kuran kişi olmuştur. Örgüt, ilk saldırılarını, 2003 yılında Somali topraklarında yapmış ve 3 farklı eylemde toplam 4 yabancının ölümüne sebep olmuştur. Hayatlarını kaybeden kişiler İngiliz ve İtalyandır. Yabancıların öldürülmesi haberi tüm dünyada bir şok dalgası oluşturmuştur.

Etiyopya'nın Somali'ye askeri müdahalesinden sonra Ekim 2007'de İslam Mahkemeleri Birliği, savaşın devam etmesinde ısrar eden Hasan Zahir Uveys yönetimindeki Esmera kanadı ve Etiyopya ve Geçici Federal Hükümet ile görüşmeyi olumlu karşılayan Şerif Şeyh Ahmet yönetimindeki Cibuti kanadı olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Bu bölünme sonrasında Şerif Şeyh Ocak 2009'da Somali cumhurbaşkanı olmuştur.

Haviye kabilesine bağlı Habir Cedir İr aşireti "Hasan Zahir Uveys" in hükümet karşıtı eylemlerini desteklemeyi reddetmiştir. Bu durum Uveys'in gücünün azalmasına neden olmuştur. Bu durumdan istifade etmek isteyen Eş-Şebab, 2009'da Uveys'e kendilerine katılmasını teklif etse

de, Uveys, müstakil hareket etmenin kendisi için daha iyi olacağını düşünerek bu teklifi reddetmiştir.

Zamanla büyük kabilelerin ileri gelenleri ile cihatçı unsurları barındırması açısından Eş-Şebab örgütünün koalisyon benzeri bir yapıya dönüştüğü söylenebilir. Siyasete atılmayı ve siyasi mücadeleyi reddeden örgüt, kuruluşundan itibaren kanlı saldırılar düzenlemeye devam etmiştir. Şerif Şeyh'i, Batı'nın kuklası, mürtet ve İslam için bir hain olarak vasıflandırmış, Etiyopyalı askerlere, polis ve istihbarat güçlerine, hükümet görevlilerine ve askeri personele karşı suikastlar, saldırılar düzenleyerek gerilla savaş yöntemlerini uygulamaya başlamıştır.

Bu dönemde, ülkedeki Etiyopya üsleri de yoğun saldırılara maruz kalmıştır. Etiyopya üslerine ilk hücum, Mart 2007'de Afganistanda da savaşmış olan Aden Salad tarafından bomba yüklü bir araçla gerçekleştirilmiştir. Saldırı neticesinde 63 asker hayatını kaybetmiş, bir o kadar asker de yaralanmıştır. Saldırılarla birlikte hem Etiyopya güçlerine kayıplar verdirilmiş hem de mühimmat, askeri araç-gereç, silah gibi malzemeler ele geçirilmeye başlanmıştır.

Etiyopya, hem ağır kayıplar vermeye başlaması hem de savaşın ekonomik maliyetini tek başına karşılayamayacak olması sebebiyle 2008 yılında Somali'nin güneyindeki birliklerini kademeli olarak çekmeye başlamıştır. Öte yandan Etiyopya bu dönemde, sufi yönelimde olan ve Sudan'ın güneyindeki Galgadud ve Hiran şehir-

lerinde 2009 yılında Eş-Şebab örgütünü art arda yenilgiye uğratan “Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat” güçlerine silah ve finansman desteği vermeye başlamıştır.

Bunun karşılığında 2008 yılında Eş-Şebab örgütü, Ceyşü'l-Usra ismiyle toplam 4 birlikten oluşan bir savaşçı grup oluşturmuştur. Bunlar; Saad b. Vakkas Taburu, Musab b. Umeyr Taburu, Ebu Muhsin Adem Ayro Taburu, İmam Ahmet Guri Taburu'dur. Bunların yanında Eş-Şebab örgütü, hırsızlığı önlemek, yollardaki barikatları kaldırmak ve nüfuzu altındaki bölgelerdeki genel asayişini sağlamak amacıyla kolluk kuvvetlerine benzer bir grup da kurmuştur.

Eş-Şebab 2008'de Kismayo Limanı'nı istila edebilmek için Cuba bölgesi komutanı “Hasan Türki” ismiyle bilinen Hasan Hirsi ile ortak bir çalışma yaparak bu limanı 2012'ye kadar elinde tutmayı başarmıştır. Bu limandaki faaliyetlerden toplamda yıllık 5,5 milyon dolar gibi bir gelir elde edildiği düşünülmektedir. 2009 yılında Hasan Türki ve Hasan Uveys güçlerinin de desteğiyle Mogadişu'ya büyük bir saldırı başlatmış ancak Afrika Birliği güçlerinin bu saldırıya karşı koymasıyla çok büyük kayıplar vermişlerdir. Bu saldırı Eş-Şebab'ın düşmanlarına gelen bölgesel yardımların gücünü görmesine ve taktiklerini değiştirmesine sebep olması açısından önemlidir.

Eş-Şebab örgütü gücünü ve savaş kaynaklarını korumak için doğrudan savaşmaktan kaçınarak şehir merkezlerinde ve kırsal alanlarda asimetrik savaş yöntemlerini daha yoğun bir şekilde kullanmaya başlamıştır. Bununla birlikte kendisine

Zamanla büyük kabilelerin ileri gelenleri ile cihatçı unsurları barındırması açısından Eş-Şebab örgütünün koalisyon benzeri bir yapıya dönüştüğü söylenebilir. Siyasete atılmayı ve siyasi mücadeleyi reddeden örgüt, kuruluşundan itibaren güvenlik güçlerine suikastlar ve kanlı saldırılar düzenleyerek gerilla savaş yöntemlerini uygulamaya başlamıştır.

bağlı “Emniyyat” adlı istihbarat kanadını kurmuş ve örgütün diğer bölümlerinden bağımsız olması için ayrı bir bütçe ayırmıştır. “Emniyyat” bilgi toplama, casusluk gibi konularda uzmanlaşarak Somali'nin tüm bölgelerinde, özellikle Afrika Birliği ordularının ve Somali hükümetinin olduğu bölgelerde bilgi toplamış, suikastlar tertip etmiştir.

2012'de Eş-Şebab örgütü el-Kaide'ye bağlandığını ilan ederek kırsal kesimlere çekilmeye başlamıştır. Bu dönemde Somali Ordusunun ve Afrika Birliği ordularının hâkim olduğu yerleşim merkezlerine ulaşan yolları kapatmaya odaklanmış, bu yollarda sabotaj faaliyetlerinde bulunmuştur. İzole cephelere ve koruması zor alanlara yerleşen ordular lojistik destek alamayınca büyük zorluklar yaşamışlardır. Bu askeri stratejinin uygulanması sonrası orduların dağılma noktasına gelmesi, Eş-Şebab örgütünün güvenlik konularındaki ve siyasi konulardaki ani değişimlere hızlı ve aktif cevap verebilmesini de kolaylaştırmıştır. Buna örnek olarak 2013 yılında Etiyopya güçlerinin

bölgeden çekilmesinden sonra Bakol bölgesinin başkenti olan Hudur şehrine Eş-Şebab'ın hâkim olması verilebilir.

Eş-Şebab örgütü, üst düzey hükümet görevlilerinin kaldığı otellere saldırılarını artırmıştır. Örgüt, askerler arasında korku salmak için Afrika Birliği Ordusu üzerine saldırılarını da yoğunlaştırmıştır. 2015 yılında Burundi Ordusunun üssüne 50 askerin ölmesiyle sonuçlanan bir saldırıda bulunmuştur. 2016 yılında Gedo bölgesindeki il Addi şehrinde bulunan Kenya Ordusu İleri Harekât Üssüne bir

saldırı düzenleyerek 150 askerin ölümüne sebep olmuş, 11 askeri de esir almıştır. Bu, Kenya Ordusunun tarihi boyunca aldığı en ağır askeri kayıp olarak tarihe geçmiştir. Aynı şekilde Eş-Şebab örgütü, 2017 yılında Kenya Ordusuna karşı Kulbio şehrinde 67 kişinin ölümüyle sonuçlanan bir saldırı daha düzenlemiştir. Bu saldırılar, Afrika Birliği ordularının daha iyi korunan askeri kışlalarda toplanmasına sebep olmuş ve bu durum Afrika Birliğinin yerel halk ile irtibatının azalmasına neden olmuştur.

EŞ-ŞEBAB ÖRGÜTÜNÜN İDEOLOJİSİ VE SİYASİ HEDEFLERİ

Eş-Şebab örgütünü selefî, cihatçı bir örgüt olarak tanımlamak mümkündür. Demokrasinin küfür olduğu, İslami şeriatla yönetilmeyen hiçbir hükümetin meşru olamayacağı gibi fikirler örgütün ana esaslarındandır. Somali hükümetinin ve hükümet çalışanlarını, eğitim ve yargı

memurları da dâhil olmak üzere tüm devlet memurlarını dinden dönen anlamına gelen “mürtet” kelimesi ile nitelemektedir. Ayrıca Mogadişu hükümetini bölgesel ve uluslararası bazı güçlerin elinde olan bir kukla olarak görmektedir. Bu düzenin değişmesinin yolunun da yalnızca silahlı

Eş-Şebab örgütünü selevi, cihatçı bir örgüt olarak tanımlamak mümkündür. Demokrasinin küfür olduğu, İslami şeriatla yönetilmeyen hiçbir hükümetin meşru olamayacağı gibi fikirler örgütün ana esaslarındandır.

mücadeleden geçtiğini düşünmektedir.

Eş-Şebab örgütü Somali'nin İslam şeriatı ile yönetilmesini ve yabancı güçlerin Somali'yi terk etmesini hedeflemektedir. Aynı şekilde Somali ile birlikte çevre ülkelerde ve Doğu Afrika'daki Müslümanlara yapılan kötü muamelenin ıslahı için de harekete geçmiştir. Eş-Şebab ideolojisi, ülke dışındaki bazı selevi ve cihatçı fikirlerle açık yapıları ve kişileri de cezbetmiştir. Selevi fikirleri yayması ve el-Kaide ile yakınlığı, Amerika'nın bölgedeki terörle mücadele kampanyasının oluşmasını sağlamıştır.

Yukarıda ifade edildiği gibi Eş-Şebab resmi olarak 2012 yılında el-Kaide'ye katıldığını ilan etmiştir. Bu durum Eş-Şebab'ın, el-Kaide'ye resmi olarak katılmasından yıllar önce Fadıl Harun, Salih Nebhan, Ebu Talha es-Sudani gibi el-Kaide'nin önde gelenlerinin Eş-Şebab'ı eğitmesinin ve örgütün gelişmesine yardımcı olmalarının bir sonucudur. el-Kaide ile yakın ilişkilerin kurulması, Eş-Şebab örgütünün diğer dini referanslı örgütlerle ilişki içerisine girmesini ko-

laylaştırmıştır. Arap Yarımadası'ndaki el-Kaide örgütleriyle, Nijerya'da Boko Haram ile, Kenya'da "el-Hicra Lahikan" ismindeki Müslüman Gençlik Merkezi ile, Tanzanya'da Ensaru's-Şebab'ı'l-Müslim ile ilişkilerinin artmasında el-Kaide ile olan yakınlaşmasının önemi büyüktür. el-Kaide ile olan yakın ilişkisi bir anlamda, diğer örgütler tarafından olumlu referans olarak kabul edilmektedir. Bilinçli ve stratejik bu kararın ve ilişki ağı sayesinde Eş-Şebab alanında uzman birçok yeni militanı bünyesine katması için bir referans oluşturmuştur.

Eş-Şebab, hâkim olduğu bölgelerde kadınların iş hayatında aktif rol oynamasını yasaklamaktadır. Kadınlar, örgüt içerisinde zekât (vergi) toplamak, kızlara din dersleri vermek, kadın hapishanelerinde gardiyanlık yapmak, silah depolamaya destek vermek, düşmana karşı dikkat çekmedikleri için casusluk faaliyetleri yürütmek, örgütte görevli militanlara yemek hazırlamak gibi harp amaçlı sınırlı işlerde faaliyet göstermektedir.

EŞ-ŞEBAB ÖRGÜTÜNÜN MİLLİYETÇİ YAPISI

Somali merkezli faaliyet gösteren "Hiral" isimli düşünce kuruluşunun 2018'de yapmış olduğu bir araştırma, Eş-Şebab örgütünün etnik yapısı hakkında bize

önemli bir veri sağlamaktadır. Örgüt başta Haviye, Darod, Digil ve Dir olmak üzere Somalili tüm aşiretlerin liderlerini içinde barındırmaktadır.

%43	%31	%11	%12	% 3
Hawiye	Darod	Dir	Digil/Mirifle	Diğerleri

Eş-Şebab Örgütündeki 220 Sorumlunun Aşiretlere Göre Dağılımı

%50	%20	%20	%10
Hawiye	Darod	Dir	Digil/Mirifle

Eş-Şebab Örgütü Şura Meclisi Dağılımı (Aşiretlere Göre)

%56	% 22	%4	%18
Hawiye	Darod	Dir	Digil/Mirifle

Eş-Şebab Örgütü İstihbaratındaki En Önemli 27 Sorumlunun Mensup Olduğu Aşiretlere Göre Dağılımı

Toplam 220 kişilik bir örneklem üzerinden elde edilen istatistikte, örgüt içerisinde Hawiye aşiretinin %43, Darod aşiretinin ise %31'lik bir orana sahip olduğu görülmektedir.

“Emniyyat” ve örgütün üst makamlarında Hawiye kabilesinin oranı büyük oranda artmaktadır. Bununla beraber bütünleştirici Somali imajının örgüt adına korunması için diğer aşiretlere de bazı liderlik makamları verilmektedir.

Birleşmiş Milletler raporları Somali'deki sorunların Hawiye ve Darod kabileleri arasında gerçekleştiğine ve yönetimi ele geçirmek için giriştikleri tarihi çatışmalara dayandığına işaret etmektedir.

Aynı zamanda Aşağı Şabel bölgesindeki çatışmalarda Hawiye kabilesine tâbi “Habar Gidir” ile Bimal ve Digil aşiretleri arasında olan çatışmalarda, Hawiye kabilesinin hükmettiği Somali Ordusunun Eş-Şebab örgütü ile ortaklaşa Bimaal ve Digil topluluklarına saldırdıklarını da ortaya koymaktadır. Eş-Şebab örgütü ayrıca Lisan aşiretine bağlı olan Muhtar Rabov'a da örgütten 20 savaşçı ile beraber ayrılması sebebiyle işkence etmiştir. Bu anlamda Somali'deki çatışmaların sürekli değişen ittifakların arka planında çıkar ilişkilerinin, sekülerizm ve radikalizm taraftarlarının, aşiretler arasındaki rekabetin asıl sebepler olduğunu gözler önüne sermektedir.

EŞ-ŞEBAB ÖRGÜTÜNÜN BÜYÜKLÜĞÜ VE FİNANSMANI

Birleşmiş Milletler raporları, Eş-Şebab örgütü içerisindeki militanların sayılarının 5 bin ile 10 bin arasında değiştiğini belirtmektedir. Eş-Şebab sadece maaşların ödenmesi için aylık yaklaşık 1 milyon

dolar civarında bir maddi kaynağa ihtiyaç duymaktadır. Mali işler personellerinin maaşları 150 ile 250 dolar arasında değişirken, militanların en maaşları 60 ile 100 dolar arasında değişmektedir.

Daha eski Birleşmiş Milletler raporları ise Eş-Şebab'ın yıllık giderlerinin 2019 yılında 21 milyon ABD doları olduğunu belirtmektedir. Bu dağılım ise şu şekildedir:

- 4,9 milyon dolar “Emniyyat” kurumu teçhizatları için
- 8,4 milyon dolar silah ve mühimmat alımı için
- 16,5 milyon dolar askeri harcamalar ve lojistik harcamaları için

Eş-Şebab örgütünün kuruluşundan bu yana giderlerini karşılayacak öz gelirini sağlaması dikkat çekici bir durumdur. Birleşmiş Milletler Somali Gözlem Ekibi, Eş-Şebab örgütünün mali gücünün zirveye ulaştığı 2011 yılında havalimanı ve limanlardaki zorunlu vergiler, emtia ve hizmet vergileri, tarımsal hasıllardan alınan aynı vergiler, geçiş noktalarından alınan ücretler ve toplanan zekâtlar ile dağınık olarak gelen göçmenler ve iş adamlarından alınan bağışlar sayesinde örgütün gelirinin 70 milyon ile 100 milyon dolar arasında olduğunu tahmin etmektedir. Ayrıca Eş-Şebab kömür ihracatı ile büyük çoğunluğu kaçak olarak Kenya'dan ithal edilen şeker sayesinde her ay milyonlarca dolar kazanmaktadır. Bunun akabinde Birleşmiş Milletler 2012 yılında Eş-Şebab örgütünün yıllık olarak elde ettiği 25 milyon dolarlık gelirin önüne geçmek için Somali'den kömür ithalatını yasaklamıştır.

Çatışmaların uzaması ve Eş-Şebab örgütünün limanlar üzerindeki hakimiyetini kaybetmesi sonucu, örgüt kontrolü altında olan bölgelerdeki temel gıda maddeleri, tarım ve hayvancılık yapanları

ilgilendiren bir vergi sistemi kurmuştur. Örgüt, kendi bölgesinde olan ticari faaliyetlere de ayrıcalık tanımıştır. Örneğin, Mogadişu hükümeti limanlarındaki orta dereceli ithalat araçlarına 1300 USD'lik bir vergi şart koşarken Eş-Şebab örgütü Kismayo Limanı'nda üst seviye ithalat araçlarına 200 USD'lik bir vergi şart koşturmuştur. Böylelikle iş adamlarını hükümetin limanlarını kullanmak yerine örgütün limanlarını kullanmaya sevk etmiştir.

Ayrıca Eş-Şebab örgütü 2019 yılından bu yana Mogadişu ve Kismayo Limanlarına hükmetmese bile gelen ticari malların mülkiyetleri ve değerleri hakkında ayrıntılı bilgiye sahip görevlileri olduğundan bu limanlara ithalat için vergiler koymuştur. Öyle ki bu vergiler, 20'lik konteyner için 80 USD ve 40'lık konteyner için de 160 USD'dir. Ödeme yapmadan kaçan şirketler için de ayrıca cezalar vardır.

Yine aynı şekilde Eş-Şebab örgütü ana limanlara giden yollardan geçecek büyük kamyonlara ortalama 1000 USD değerinde bir vergi koymakta ve hükümete bağlı yollarda uygulananın aksine her teftiş noktasında tekrar vergi alınmasını engellemek için makbuz sistemini uygulamaktadır. Bu sebeple de şoförler Eş-Şebab örgütüne bağlı teftiş noktalarından geçmeyi tercih etmektedirler. Şoförlerin başka alternatif yollardan giderek ödeme yapmaktan kaçması halinde ise, örgüte bağlı istihbarat şebekesi onları takip ederek cezalandırmaktadır.

Eş-Şebab örgütünün teftiş noktalarındaki varlığı, örgütün hükmettiği seviyeye göre değişmektedir. Örgüt, geçiş

noktalarında makbuz kesen görevlileri sadece tam olarak hükmettiği bölgelerde görevlendirmektedir.

Örgüt; bankalardaki hesap hareketliliği, havale gibi işlemleri de yakından takip etmektedir. Bankalardaki işlemleri örgütün Orta Cuba'da bulunan Jilib'teki mali yönetimi tarafından sıkı denetime tâbidir. Bu işlemlerden örgüt belli bir komisyon almaktadır. Buradan elde edilen gelir, Somali içerisindeki

farklı ticari projelere yatırılmaktadır. Yerel bankalar ise bu durum karşısında örgütün hesaplarını, kendi nezdindeki hesaplara yahut çalışanlarına karşı bir misilleme yapabilecekleri ihtimale karşı dondurmaya korkmaktadır. Somali nüfusunun %77'si resmi olarak bir kimlik beyan edememektedir ve bu durum da sahte kimlikle işlem yapan hesap sahiplerinin takibini zorlaştırmaktadır.

EŞ-ŞEBAB ÖRGÜTÜNÜN SİLAHLANMASI

Eş-Şebab örgütü ihtiyaç duyduğu silah ve mühimmatı Yemen üzerinden temin etmektedir. Yemen'deki silahların transferi genellikle küçük teknelerle kuzeydoğu sahilindeki Puntland'da gerçekleştirilmektedir. Oradan da limanlar aracılığı ile özellikle Bosaso'ya sınır olan bölgelere, hükümetin varlığının zayıf olduğu Bari bölgesine, Yemen sahillerine yakın alanlara gönderilmekte ve coğrafi konumu gereği ulaşılması zor, silahların ve malzemelerin saklanması için müsait olan mağaraların çokça bulunduğu sahil tepelerinde depolanmaktadır.

Bu sebeple Eş-Şebab'ın elinde Afrika Birliği ve hükümet güçlerinden satın aldığı yahut ele geçirdiği silahlara ek olarak Suudi Arabistan'ın ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin Amerika Birleşik Devletleri'nden satın alarak Yemen Savaşı'nda destekledikleri gruplara dağıtımını gerçekleştirdiği yahut çatışmalar sırasında kaybettiği silahlar da bulunmaktadır.

Örgütün Doğu Somali'deki özellikle Puntland'daki limanlar aracılığı ile

Yemen'den silah ithal ettiği BM raporlarına yansımıştır. Yemen'den yapılan silah ithalatı örgütün ana silah kaynağını oluşturmaktadır. Muhammed Said Atem adlı kişinin 2014 yılında hükümete teslim olana kadar Yemen'den gelen silah ticaretini yönettiği bilinmektedir.

Kuruluş yıllarında Eritre'den de silah desteği aldığı bilinmektedir. Örgütün ülkedeki karaborsa silah pazarlarından da silah temin ettiği bilinmektedir. Bunun yanında merkezi hükümete gönderilen silah yardımları da örgüt tarafından yakından takip edilmekte ve uygun fırsatta ele geçirilmektedir. Nitekim geçtiğimiz Mayıs ayında örgüt, merkezi hükümete gönderilen silahları çalmış; bu durumun tespit edilmesiyle birlikte silahlar ve silahların olduğu depoda bulunan militanlar ABD hava saldırısı ile imha edilmiştir.

ABD ekonomik istihbarat birimleri de örgütün para akışını yakından takip etmektedir. ABD Hazine Bakanlığı, 2022 yılında yaptığı bir açıklamada örgütün yıllık 100 milyon dolarlık bir geliri oldu-

ğunu bildirmektedir. Hazine Bakanlığı, örgütün finansal ayağında ve silah kaçırma alanında olan bazı önemli isimlerin bilgilerini de paylaşmıştır. Bunlardan ilki Abdullah Jeri adlı kişidir. Jeri'nin örgüt adına Yemen'den kaçak silahlar getirdiği, ülke içinde ve dışında kaçak silah satan kişiler ile anlaşmalar yaptığı ve silah satın alma biriminin başı olduğu bilinmektedir. Jeri'nin ayrıca Şura Konseyi üyesi (örgütün yönetim kadrosu) olduğu da bilinmektedir.

Bir diğer önemli isim Halif Adale'dir. Halif Adale sivil toplum kuruluşlarından örgüt adına para toplamakla görevli bölümün lideridir. Doğrudan örgüt lideri Ahmed Diriye'ye bağlı hareket etmekte ve sadece ona rapor vermektedir.

Başka bir isim ise Hasan Afguye'dir. Afguye hakkında bilgi sınırlı olsa da örgütün finans ağını yöneten kritik bir isim olduğu düşünülmektedir. Nitekim 2021'in başlarında Afguye'nin, Eş-Şebab'ın finansman bölümünden sorumlu yöneticisi olan Mahed Karate'nin yanında faaliyet gösteren üst düzey bir yetkili olduğu raporlara yansımıştır.

Örgütün denizaşırı finansal faaliyetlerinden sorumlu olduğu değerlendirilmektedir. Yerel şirketlerle yapılan müzakerelere de liderlik ettiği bilinmektedir.

Muhammed Hüseyin Salad (Salad), Ahmed Hasan Ali Süleyman Matan (Matan) ve Muhammed Ali Badas (Badas) adlı kişilerin örgüt adına Yemen'deki silah kaçakçılığı faaliyetlerinin bir parçası oldukları bilinmektedir. 2018 yılında Salad, Eş-Şebab için 15 PK makineli tüfek, yaklaşık 80 AK-47, yaklaşık bir düzine el bombası, mühimmat ve Somali güvenlik güçlerinin giydiği üniforma siparişi vermiştir. Üniformaların kritik tesislere sızmak amacıyla satın alındığı değerlendirilmektedir. Matan kod adlı kişi, bu sevkiyat için kullanılacak olan geminin sahibidir. Matan'ın 2017 ile 2020 yılları arasında bölgesel ticaret için kullanılan, ağır yükleri taşıyabilen yelkenli teknelere sahip olduğu bilinmektedir ve bu gemiler vasıtasıyla Eş-Şebab militanlarına da erzak ve mühimmat sevkiyatı yapıldığı düşünülmektedir. 2017'de Mataan ve Eş-Şebab liderleri Somali'ye silah, el yapımı patlayıcı (EYP) ekipmanı, mühimmat ve

hafif silah nakletmek için bir anlaşmaya varmıştır.

Bu sebeple birçok kanlı saldırının gerçekleştirildiği silah ve mühimmatların Matan tarafından ülkeye sokulduğu ve bu sevkiyat karşılığında gemi başına yaklaşık 15 bin dolar aldığı bilinmektedir. Eş-Şebab'a Yemen'den silah getirmek için de

Matan'ın filosu kullanılmaktadır. Nitekim 2021 yılında örgüt bu yönde bir talebini Matan'a iletmıştır. Matan da istenilen silahları Yemenli bir silah satıcısından temin etmiş ve Somali'ye getirmiştir. AK-47'lerin, ATGM'lerin, fişek ve diğer askeri malzemelerin bu sevkiyatla örgüte teslim edildiği bilinmektedir.

EŞ-ŞEBAB'IN HUKUK SİSTEMİ

Eş-Şebab örgütü tümüyle hakimiyet sağlamadığı bölgelerde bile merkezi hükümetin yapması gereken arazi mülkiyeti anlaşmazlıkları, miras, hırsızlık ve kişiler arası anlaşmazlıklar gibi vakaların da dava süreçlerini gerçekleştirmekte veya takip etmektedir. Örgüt, modern hukuka göre uzun sürmesi beklenen davaları daha hızlı ve daha az maliyetle karara bağlamakta-

dır. Merkezi mahkemelerde yolsuzluğun ve adam kayırmacılığın yüksek olduğunu, ancak kendi mahkemelerinin onlara göre daha adil olduğunu iddia etmektedir. Örgütün, silahlı mücadelenin yanı sıra mahkemelere önem vermesi ve toplumsal uzlaşma ortamını oluşturma çabası ile halk arasındaki itibarını pekiştirmek istediği görülmektedir

MEDYA ÇALIŞMALARI

Eş-Şebab örgütü üç internet sitesi üzerinden Somali dilinde haber ve propaganda yayınlamaktadır. Eş-Şebab yine aynı amaçla açılan iki radyo istasyonuna sahiptir. Son dönemlerde sosyal medyada atılım yapma çabaları olmuşsa da meşhur sosyal paylaşım sitelerini çokça kullanmadıkları gözlemlenmiştir. Örgütün önemli propaganda araçları arasında ses kayıtları, video ve fotoğraf paylaşımı yapılmaktadır. Örgütün basın/propaganda/iletişim bölümünde bir sivil sözcü ve askeri operasyonlar hakkında açıklamalar yapan askeri bir sözcü bulunmaktadır.

Eş-Şebab'ın propaganda gücü ile ilgili olarak Afrika Birliğinin 2012 yılının

sonunda Mogadişu'da gerçekleştirdiği bir kamuoyu araştırması önemlidir. Araştırma sonucunda katılımcıların %56'sının örgüt Radyosu'nu haftada bir kez veya daha fazla dinledikleri görülmektedir. Bu da nüfusun yarısından fazlasının haftalık veya günlük olarak Eş-Şebab propagandasına maruz kalması anlamına gelmektedir. Böylelikle örgüt hem toplumdaki varlığını psikolojik olarak perçinlemekte hem de bünyesine katacağı yeni militanları ikna etme fırsatı bulmaktadır. Örgüt radyo ve internet yayınları sayesinde Somalili olmayan kişilerin de örgüte katılmasını veya sempati duymasını sağlamıştır. Eş-Şebab medya kanallarında özellikle Kenya, Tanzanya ve Uganda

gibi Afrika'da çokça ülkenin konuştuğu Svahili diline ek olarak Arapça, İngilizce ve Somalice dillerinde de yayınlar ger-

çekleştirmektedir. Bu anlamda örgütün propagandaya büyük önem verdiğini söylemek mümkündür.

BÖLÜNMELEK VE İÇ TASFİYELER

Mayıs 2009'da örgütün sözcüsü Muhtar Robo ve lider arasında, parlamento ve aşiret üyesi Muhammed Habsadi'nin Bakol ve Bay bölgelerindeki yönetimine son verilerek infaz emri yerine salıverilmesi kararı sonucunda bir anlaşmazlık ortaya çıkmıştır. Robo, örgütün yönetimine bölgedeki idareden sorumlu kişiler atanması hususuna dikkat etmeyerek başka kişileri atamış ve bu anlaşmazlık ise Robo'nun görevinden uzaklaştırılması ile son bulmuştur.

Sonrasında Millî Eğitim Bakanlığı çalışanlarına karşı laik eğitim verdikleri gerekçesi ile gerçekleştirilen saldırılarda sivillerin de zarar görmesi zaten mevcut

olan iç anlaşmazlıkları artırmıştır. Bu anlaşmazlıklara hükümetle olan siyasi diyalog ve yabancı savaşıların örgüt içindeki rolünün artması gibi konular da eklenmiştir. Bu tartışmalar ve örgüt içerisindeki baskı, örgüt içindeki önemli kişilerden bazılarının ayrılarak hükümet saflarına geçmesine veya kendi gruplarını kurmalarına neden olmuştur. Bunlara örnek olarak Muhtar Robo'nun merkezi hükümet tarafına geçmesi ve 2010'da Londra'dan dönen ve Eş-Şebab örgütünün Puntland'da bulunan Gulis Dağları'ndaki lideri olan din adamı Abdülkadir Mümin'in 22 Ekim 2015'te yaklaşık 20 üyesi ile birlikte DAEŞ'e katılması gösterilebilir.

2. EŞ-ŞEBAB ÖRGÜTÜ'NÜN SAHA ETKİNLİĞİ

EŞ-ŞEBAB ÖRGÜTÜNÜN SOMALİ DÂHİLİNDE KONTROL ETTİĞİ BÖLGELER

Eş-Şebab örgütünün kontrol ettiği bölgeleri, kontrolü sağlama açısından 3 sınıfa ayırmak mümkündür. Bunlar;

- Örgütün doğrudan kontrol ettiği alanlar
- Büyük bir askeri varlığının olduğu alanlar
- Kontrol etmediği ancak vergi şartı koyabileceği alanlardır.

Eş-Şebab örgütü Cuba Vadisi'nin büyük

çoğunluğa ve Sablali bölgesinin çevresinde yer alan Aşağı Şabel bölgesinin büyük çoğunluğuna hükmetmektedir. Askeri kışalarının çoğu da Bolo Foday'a yakın dağ bölgelerinde yer alan Bay bölgesindedir. Burada hem eğitim kampları bulunmakta hem de eğitimlerini yeni tamamlamış militanların mezuniyet törenleri yapılmaktadır. Eş-Şebab, Orta Şabel bölgesini ise doğrudan kontrol etmese de bölgede büyük bir askeri varlığı bulun-

maktadır. Aynı zamanda Bosaso'nun 30 km güneybatısında yer alan Puntland'daki Culis Dağları'nda ve Cidu bölgesinin bir kısmında da çalışmalar yürütmektedir.

Başkent Mogadişu'nun da içinde yer aldığı Orta ve Güney Somali bölgelerinin çoğundan vergi toplamaktadır.

EŞ-ŞEBAB'IN FAALİYETLERİNE KARŞI MERKEZİ HÜKÜMETİN YAŞADIĞI SORUNLAR

Somali hükümeti 2007 yılında Mogadişu'da kontrolü sağladıktan sonra birçok sorunla karşılaşmıştır. Hükümet, kendisine bağlı olarak görev yapan askerlere 100 ile 150 dolar arasında değişen, temel ihtiyaçları karşılamak açısından yetersiz ve sürekliliği olmayan maaşlar bağlamıştır. Bu sebeple askerler, bakmakla yükümlü oldukları ailelerinin geçimini sağlamak amacıyla ellerindeki silah ve mühimmatları, gıda ve ilaç gibi malzemeler ile takas etmek durumunda kalmıştır. Nitekim raporlar merkezi hükümete gönderilen her 10 silah sandığının 6'sının silah pazarlarında satıldığını göstermektedir.

Ayrıca hükümet, ordu mensuplarının doğrudan merkezi yönetime bağlı olmalarına rağmen kendi aşiret yönetimlerini/kararlarını önceltemelerinden dolayı büyük bir otorite sorunu yaşamaktadır. Ordudaki firar vakalarının artması, firar edenlerin yerine komutanların kendi aşiretlerinden, kendilerine sadık kişileri askere almasına neden olmuştur. Bu da tüm bu mevcut kriz halini bir döngüye sokmuştur. Bu anlamda Savunma Bakanlığı ve İç Emniyet Bakanlığının kendilerine bağlı birlikler üzerinde kısıtlı bir tasarruf yetkisine bağlı olduğu söylenebilir.

Hükümet, Türk ve ABD ordularından ve de Avrupa Birliğinden askeri eğitim

ve destek alması sonrasında ordu ve emniyet açısından iyi yönde gelişmeler kat etmiştir. Mart 2014'te de Eş-Şebab örgütünün Somali'de bulunan stratejik noktadaki kontrolünü sonlandırmak amacıyla başlatılan "Kartal Harekati" adlı askeri operasyonları başlatmıştır. Ancak hem Afrika Birliği Ordusu hem de Somali Güçleri bu süreçte Eş-Şebab tarafından ardi ardına ve büyük kayıplarla sonuçlanan saldırılara maruz kalmıştır.

2018 yılının Temmuz ayında, Somali Ulusal Ordusunun belgelerine göre ordu, bağımsız birliklerde hizmet eden 2000 askere ek olarak, ABD ordusu tarafından özel yetiştirilen Danab Birliği de dahil, 23176 askeri personele sahiptir. 2020 yılında maaşları düzenli olarak ödenmesine rağmen askeri hizmette bulunmayan veya aslında hiç var olmamış olan hayali askerlerin önüne geçebilmek için biyometrik kayıt uygulamasına başlanmıştır. Buna ek olarak maaş ödemeleri de askerlerin hesaplarına doğrudan yatırılmaya başlanmıştır. Ayrıca mali işlerin kontrol altına alınması ve yolsuzluğun azaltılması için askerlerin aylık ödemelerinin yarısı banka hesaplarına nakit olarak, kalan yarısı ise iiaşelerini sağlayacak taze ve kuru gıda paketleri olarak dağıtılmaya başlanmıştır.

Somali Ulusal Emniyet ve İstihbarat Güçleri ile ilgili olarak, bu kurumların üyeleri arasında siyasi görüş ve aşiret farklılıklarından kaynaklanan bölünmelerin yaşamasının yanı sıra, kurumların içine Eş-Şebab örgütü tarafından derin bir sızma gerçekleştirildiği iddiaları da bulunmaktadır. Ancak federal hüküme-

tin halk nezdindeki konumu, etkin güvenlik güçlerinin gelişmesi, yerel nüfusa hizmet sağlanması, güvenlik teşkilatları ve askeri teşkilatların yanı sıra sivil teşkilatlardaki yolsuzluğun da azaltılmaya başlanmasıyla günden güne iyiye gittiği gözlemlenmektedir.

3. EŞ-ŞEBAB'IN SOMALİ DIŞINDAKİ SALDIRILARI VE DIŞ İLİŞKİLERİ

Eş-Şebab örgütü yabancı güçlerin Somali'den çekilmesi için bu ülkelere bağlı olarak Somali'de faaliyet gösteren askeri gruplara baskı oluşturma yoluna giderek 11 Temmuz 2010'da Somali dışında ilk saldırısını gerçekleştirmişti. Eş-Şebab bu saldırılarda, iki gece kulübüne eş zamanlı bombalı saldırı düzenlemiştir. Uganda ve Kenya uyruklu kişiler aracılığı ile Uganda'nın başkenti Kampalada düzenlenen bu saldırılarda toplamda 79 kişi hayatını kaybetmiştir. Kenya'nın da Somali'deki çatışma ortamına dâhil olmasının ardından, Eş-Şebab, Kenya topraklarında yeni bir cephe açmış ve 2014 yılında Cibuti'de bir gece kulübünü hedef alan bombalı saldırıda 2 yabancıyı ölümüne sebep ol-

muştur. Eş-Şebab ayrıca Addis Ababa'da da bir futbol stadyumunda bombalı saldırı girişiminde bulunmuş, ancak bu saldırıyı gerçekleştirememiştir. Örgüt 2022 yılında da Etiyopya içerisindeki Ogedan bölgesinde yeni bir cephe açma girişiminde bulunmuştur. Örgüt, Doğu Afrika'daki Müslüman toplulukları harekete geçirmek amacıyla Tanzanya'nın güneyinde ve Mozambik'in kuzeyindeki silahlı birliklerle bölgesel ağlar oluşturmaya çalışmıştır. Bu da Eş-Şebab'a yeni gönüllülerin katılımını ve bölge halkları tarafından bağış adı altında bir gelir oluşturmalarını ve örgütün geniş bir bölgede faaliyet kabiliyeti kazanmasını sağlamıştır.

EL-KAİDE'YE BAĞLILIK DAEŞ'LE ÇATIŞMA

Eş-Şebab, yayınladığı bir bildiri ile 2012 yılında el-Kaide terör örgütüne katıldığını ilan etmiştir. Bu durum, yıllar önce Fadıl Harun, Salih Nebhan, Ebu Talha es-Sudani gibi el-Kaide kadrolarının Eş-Şebab'ı eğitmesinin ve geliştirmesinin bir sonucudur. el-Kaide'ye katılım, Eş-Şebab

örgütünün Somali dışında da cazip bir hale gelmesini sağlamıştır. el-Kaide ile kurulan ilişki, Arap Yarımadası'nda faaliyet yürüten diğer el-Kaide gruplarıyla, Nijerya'da Boko Haram ile, Kenya'da "el-Hicra Lahikan" isimindeki Müslüman Gençlik Merkezi ile ve Tanzanya'da

el-Kaide ile kurduğu ilişkiler, Arap Yarımadası'nda faaliyet yürüten diğer el-Kaide gruplarıyla, Nijerya'da Boko Haram ile, Kenya'da "el-Hicra Lahikan" isimindeki Müslüman Gençlik Merkezi ile ve Tanzanya'da Ensaruş-Şebabi'l-Müslim ile ilişkilerinin artmasını kolaylaştırmıştır.

Ensaruş-Şebabi'l-Müslim ile ilişkilerinin artmasını kolaylaştırmıştır.

Bu sürecin ardından 2020 yılında Somali kolluk kuvvetleri ile girilen çatışmada öldürülen Mali vatandaşı Ebu Eymen, Fildişi Sahilleri vatandaşı Zübeyir el-Attar ve ABD vatandaşı, aynı zamanda da Somali dışında faaliyet gösteren en önemli Eş-Şebab mensuplarından olan Cihad Servan gibi yabancı kişilerin Eş-Şebab örgütü saflarında yer almasına, Eş-Şebab içindeki yabancı savaşçıların sayısının yüzlerle ifade edildiğine şahit olunmuştur. Yabancı savaşçıların büyük çoğunluğunu Somali asıllı Kenya vatandaşları, onları takiben de Tanzanyalılar oluşturmaktadır. Bu kişilerin Eş-Şebab'a katkıları ise ideolojik, eğitim ve özel gö-

revlerle propaganda faaliyetleri olarak sınırlandırılmıştır.

Diğer yandan DAEŞ'in Somali'deki etkinliği Eş-Şebab'ı zor durumda bırakmıştır. 22 Ekim 2015 tarihinde, 2010 yılında Londra'dan dönen ve Eş-Şebab örgütünün Gulis Dağları lideri olan "Abdülkadir Mümin", yaklaşık 20 militanımla birlikte DAEŞ'e katıldığını ilan etmiştir. Ardından da kendisine biat edenlerin sayısı kısa süre içerisinde 200 savaşçıya ulaşmıştır.

Eş-Şebab örgütü hızlı bir şekilde Mümin ve yardımcılara karşılık vererek kendisini Bari bölgesindeki "Ali Saliban" aşiretine sığınmaya zorlamıştır. Mart 2016'da ise Eş-Şebab'a bağlı 400 savaşçıdan oluşan bir birlik, Puntland'da Mümin'in yandaşlarını hedef alarak amfibik bir saldırı düzenlemiştir. Ancak saldırıyı gerçekleştiren Puntland güçleri sahil hattına uygun olmayan araçlarla ilerleme sağlamaya çalıştığı için tüm militanlarını kaybetmiştir. Bu ise örgütün insan gücünün o esnada %5 ilâ %10'u gibi önemli bir orana tekabül etmektedir. Bu olaydan sonra Eş-Şebab, Puntland'da Mümin'in grubuna karşı askeri bir operasyon gerçekleştirmemiştir.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ İLE OLAN ÇATIŞMALAR

2000'li yılların başlarında Somali'de merkezi bir hükümetin olmaması, sınır kontrollerinin yapılmaması, silah pazarlarının yaygınlaşması, 1993 yılında Amerikan güçleri de hedef alınarak Birleşmiş Milletler heyetine saldırı düzenlenmesi, 1998 yılında el-Kaide'nin

Kenya ve Tanzanya'da Amerikan büyükelçiliklerine saldırı düzenlemek için Somali topraklarını kullanması gibi birçok sebep ABD'nin terörle mücadele konusunda özellikle Somali'ye odaklanmasına sebep olmuştur. 2002 yılında gerçekleşen 11 Eylül saldırısı sonrasında,

terörle mücadeleye destek kapsamında Afrika'da halen tek resmi üs olan Cibuti ABD askeri üssü açılmış ve Cibuti'de açılan Amerikan Askeri Üssü ile aynı zamana denk gelecek şekilde, ABD, İslam Birliğini terörist örgüt ilan etmiştir. 2003 yılında ise Bush yönetimi Doğu Afrika'da terörle mücadele kapsamında bölgedeki devletlerin güçlerinin artırılması için 100 milyon dolarlık bir yardım paketini onaylayacağını taahhüt etmiştir.

Washington, 2022 yılından beri Puntland'da bölgesel güvenliği sağlanması için bir istihbarat servisinin oluşturulmasını desteklemiştir. Bu servisin terör şüphelilerini gözetleme, soruşturma, tutuklama işlemleri ile havalimanı ve limanların kontrol edilmesi ve yabancıların korunması alanında faaliyet göstermek üzere kurulduğu bilinmektedir. Ayrıca ABD, 2003 yılında Somali Ulusal İstihbarat Örgütünün kurulmasına ve geliştirilmesine de destek olmuştur. Eş-Şebab örgütü 2008 yılında Amerika'nın yabancı terör örgütleri listesine girdikten sonra Washington, terörle mücadele alanında uzman ve Somali ordusuna bağlı olarak faaliyet yürüten "el-Berk" Güçlerinin eğitimi ve yetkin askeri malzemelerle donatılmasını üstlenmiştir.

Washington, Eş-Şebab ile mücadelesine öncelikle hava saldırıları düzenleyerek başlamış ve bu saldırılarla 2008'de Adem Ayro'yu, 2014 yılında örgütün lideri olan Ebu Zübeyir Ahmed Cevdani'yi etkisiz hale getirmiştir. 2016 yılında Mogadişu'nun kuzeyinde Eş-Şebab militanlarının mezuniyet töreni sırasında düzenlenen hava saldırısı ile yaklaşık 150 terörist etkisiz hale getirilmiştir. Bu

saldırıların ardından ABD, örgüte ağır darbeler vurmak için hava saldırılarının kara operasyonlarıyla destekleneceğini duyurmuştur. Ancak 2020 yılında dönemin ABD Başkanı Trump, Somali'de konuşlu olan ve sayısı 700 civarında bulunan birliğin çekilmesi emrini vermiştir. 2022 yılında ise Washington yönetimi tekrar ordunun Somali'ye dönmesine karar vermiştir. Bu anlamda ABD dış politikası içerisinde ABD'nin Somali'deki varlığı konusunda fikir ayrılıklarının olduğunu söylemek mümkündür.

Birleşmiş Milletler raporları Eş-Şebab'ın orta seviyedeki yöneticilerinin sayılarının oldukça fazla olduğunu ve bu kişilerin örgüt ideolojisine oldukça bağlı olduklarına işaret etmektedir. Bu durum ise öldürülen yöneticilerin yerine yenilerinin gelmesini fazlasıyla kolaylaştırmakta ve örgütün devamlılığını sağlamaktadır. Bu sebeple ABD hava saldırıları Eş-Şebab'ın operasyonel gücünü önemli ölçüde azaltamamış, örgütü dağılma noktasına getirememiş, dolayısıyla ABD için sadece kısa vadeli kazanımlar sağlamıştır.

Eş-Şebab, ABD'nin bu saldırılarına ABD'nin Afrika'daki askeri varlığını hedef alarak cevap vermeye çalışmıştır. 2020 yılında Somali sınırından 100 km uzaklıkta, Kenya'daki Manda Körfezi'nde bulunan Amerikan Simba Üssüne saldırmıştır. Somali topraklarından havalanan düşük maliyetli ve EYP yüklü İHA'lar vasıtasıyla gerçekleştirilen saldırıda, Amerika Afrika İdaresi tarafından yapılan açıklamaya göre 1 asker ve 2 ABD vatandaşının hayatını kaybettiği bildirilmiştir. Saldırı neticesinde birçok

uçak ve askeri araç da hasar almıştır. Bu anlamda Amerika Birleşik Devletleri'nin Somali'de el-Kaide'yi durdurmak amacıyla başlatmış olduğu terörle mücadele operasyonlarının sivilere yönelik ihlallerin de etkisiyle Afrika'daki terör gruplarına önemli bir etkisinin olmadığını, hatta "anti-ABD" söylemi ile örgütlerin daha kolay bir şekilde yeni militanlar bulmasının kolaylaştığını söylemek mümkündür.

Ayrıca, son beş yıl içerisinde ortaya çıkan ve dünya kamuoyunu oldukça meşgul eden DAES faktörü de Eş-Şebab'ın işini kolaylaştırmaktadır. Zira ABD bile Afrika Boynuzu'ndaki süreci tersine çevirme isteğini kaybetmiş görünmekte ve ABD'nin tüm eforu, hayatı çıkarlarını daha fazla tehdit ettiğini

düşündüğü DAES ve Boko Haram gibi örgütler üzerine yoğunlaşmaktadır. Eş-Şebab'ın ademi merkezîyetçiliği, daha geniş bir coğrafi alana yayılması ve alan kontrolünü görünmez bir el vasıtasıyla gerçekleştirmesi sağlandığı takdirde, SİHA saldırıları gibi askeri operasyonlara nispeten daha düşük maliyetli terörle mücadele yöntemleri de istenilen sonucu vermemeye başlayacaktır. Bütün bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde, Eş-Şebab'ın ABD'nin dahi caydırıcılığını etkisizleştiren bu taktiği sahada kendisini tamamen göstermeye başlarsa, Kenya ve diğer uluslararası güçlerin de zorluklar yaşamaya başlamasıyla birlikte Eş-Şebab en güçlü olduğu dönemden dahi daha tehlikeli bir oluşuma dönüşecektir.

KENYA İLE ÇATIŞMALAR

İngiltere 1925 yılında Doğu Kenya'dan Güney Somali'ye uzanan bölgedeki Cuba ve Kismayo Limanı'nın yönetimini İtalyan Somali'sine devretmiştir. 1960 yılında Somali'nin İngiliz ve İtalyan sömürgecilerden bağımsızlığını kazanması ile birlikte Kenya'daki Somalililerin büyük çoğunluğu Somali'ye katılmayı tercih etmiş ve bu nüfus Kenya'nın kuzeydoğusundaki bir bölgede yoğunlaşmıştır. Kenya'nın bu bölgenin kendisinden ayrılmasını reddetmesinin ardından bölgede silahlı bir isyan hareketi başlamış ve bu olaylar silsilesi "Shifta Savaşı" (1963-1967) isimli savaşın çıkmasına neden olmuştur. Somali tarafında ise yaşananlar daha çok ezilmiş bir halkın özgürlüğünü geri alma çabası olarak algılanmıştır. Çatışmalar siyasi bir çö-

züm bulunamadan bitmiş ve bölgede 1991 yılına kadar olağanüstü hâl yasaları uygulanmıştır.

Somali'de iç savaşın baş göstermesiyle birlikte Kenya'ya doğru büyük bir göç dalgası başlamış ve göç edenlerin sayısı yarım milyona ulaşmıştır. Bu göç dalgasının ardından bölgede Somali asıllı Kenyalıların sayısı 2,4 milyona ulaşırken, bu sayının 100 bini Nairobi'deki İstli mahallesine yerleşmiştir. Buna ek olarak Kenya yönetimi özellikle el-Kaide'nin 1998 yılında Nairobi'deki Amerikan Büyükelçiliğine gerçekleştirdiği saldırılarda ve 2002 yılında Mombasa'daki İsrail uçağı ve oteline gerçekleştirdiği saldırılarda Somali'yi üs olarak kullanması sebebiyle İttihad-ı İslam ve İslam Mahkemeleri Birliği gibi

halkı Büyük Somali idealine davet eden gruplardan endişe duymaya başlamıştır. Buna mukabil Somali de, özellikle Kenya'nın, bu bahaneyle doğal gaz ve petrol gibi yer altı zenginliklerinin olduğu Somali'nin güney bölgeleri ve Kismayo Limanı'na doğru bir hareket gerçekleştirilmesinden, bu bölgeleri işgal etmesinden endişe etmiştir.

Eş-Şebab bu süreçte Kenya topraklarını, militan yetiştirmek, para toplamak ve Somali asıllı nüfusla sıkı bir iletişim kurmak için kullanmıştır. Eylül ve Ekim 2011'de Kenya içerisindeki Somali mülteci kampı olan Dadab Kampı'nda Sınır Tanımayan Doktorlar kurumunun 2 İspanyol görevlisi ile Kenya'nın Lamu şehrinde birçok Avrupalı turist kaçırılmıştır.

Bunun üzerine Kenya Ordusu Ekim 2011'de Eş-Şebab örgütüne muhalif yerel Somali milisleri ile koordineli şekilde ancak Somali hükümeti ile koordine edilmeden Somali'nin güneybatısında yer alan Cuba Vadisi'ne operasyonlar düzenlemeye başlamıştır.

Kasım 2011'de Kenya Başbakanı Raila Odinga, Doğu Afrika'da radikal dinci gruplar ile mücadele için kurulacak bir koalisyon ordusu için destek istemek amacıyla İsrail'i ziyaret etmiştir. Eş-Şebab Örgütü ise bu ziyareti "anti-İsrail" söyleminden yararlanarak örgüte militan devşirmek için kullanmış ve "Siyonistler ile savaşıyoruz" şeklinde propaganda faaliyetleri yürütmüştür.

Somali'nin güneyine yapılan Kenya askeri müdahalesinin arkasında, Kenya'nın kuzeydoğu bölgesini bir kaostan korumak,

Kenya içerisinde ikamet eden Somalili mültecilerin terörden uzak, güvenli bölgelerde kalmasını sağlamak ve Eş-Şebab'ı Kenya sınırlarından uzak tutacak bir tampon bölge oluşturulması motivasyonu yatmaktadır. Bu amaçla Kenya güçleri operasyon başlar başlamaz hızlı bir şekilde Eş-Şebab'ın en büyük gelir kaynaklarından olan Kismayo Limanı'nın kontrolünü ele almıştır. Ancak Somali Cumhurbaşkanı Hasan Şeyh, Kismayo Limanı'nın kapalı kalması ve kömür ihracatının yasaklanması kararını reddetmiştir. Kenya güçleri de 2013 yılında Somali hükümeti yetkililerinin Kismayo ziyaretini engellemiştir. Bu süreçte Kenya güçlerinin Coba ve Cidu şehirlerinde Eş-Şebab örgütü unsurlarına karşı gerçekleştirdiği hava saldırılarında birçok sivil hayatını kaybetmiştir.

Somali'ye dış müdahale gücü olarak gelen askeri gruplar alışık olmadıkları topraklarda ve iklimde farklı zorluklarla yüz yüze gelmiştir. Bu sebeple ek askeri desteklerin gelişi de uzun sürmüştür. Eş-Şebab ise bu gruplara karşı bir gerilla savaşı başlatmıştır. Bununla birlikte Kenya ise bağımsızlığından bu tarafa sınırları dışında ilk defa gerçekleştirdiği bu askeri mücadeleye hazır değildir ve gerilla savaş tekniğine karşı da oldukça eğitimsizdir. Nairobi, üzerindeki lojistik ve savaşın getirdiği mali yükü hafifletmek amacıyla ordusunu Haziran 2012'de geri çekme kararı almıştır.

Eş-Şebab, Nairobi'nin merkezinde de saldırılar düzenlemiştir. 2013 yılında İsraili bir iş adamına ait olan WestGate isimli ticaret merkezine saldıran Eş-Şebab, bu binada 4 gün boyunca Kenyalı güçler ile

Kenya'nın Somali'deki varlığı, kendisini Somali'yi yabancı işgaline karşı müdafaa eden bir yapı olarak lanse eden Şebab'a propaganda alanı kazandırmıştır. Örgüt ise Kenya topraklarını, militan yetiştirmek, para toplamak ve Somali asıllı nüfusla iletişim kurmak için kullanmıştır.

çatışmış ve saldırıda çoğunluğu yabancı 61 kişi hayatını kaybetmiştir. Örgüt, 2015 yılında Somali sınırından 150 km uzakta olan Kenya'daki Garissa Üniversitesine bir saldırı düzenleyerek çoğunluğu öğrenci 148 kişinin ölümüne neden olmuştur. 2019'da Nairobi'de "2DusitD" adlı otele de saldırı düzenlemiş ve saldırı sonucunda 21 kişi hayatını kaybetmiştir. Örgüt, Kenya ile Somali sınırında bulunan Buni Dağı'nda, Kenya sahillerine saldırılar gerçekleştirebilmek için yüzlerce savaşçıdan oluşan "Eymen Ordusu" adında bir birlik kurmuştur. 2019 ve 2020 yıllarında aslında Somali'ye ait olduğunu iddia ettikleri Kenya bölgesinde sık sık öğretmen, polis ve Kenya vatandaşlarını kaçırmış ve infaz etmiştir.

Özellikle 2020 yılının ocak ayında Garissa bölgesinde 1 haftada 4 öğretmenin öldürülmesi sonrasında Nairobi hükümeti bölgenin yerlisi olmayan öğretmenlere Kenya'nın kuzeydoğu bölgelerinden ayrılmaları talimatını vermek zorunda kalmıştır.

Eş-Şebab örgütü 2022 yılında Kenya'da 7 saldırı gerçekleştirmiştir. Ancak bu saldırılar, Kenya'nın Somali'deki 2011 yılından

beri varlığını sürdüren askeri oluşumlarının geri çekilmesine değil, operasyonların boyut ve şiddetinin artmasına sebep olmuştur. Kenya'nın Somali'deki varlığı, kendisini Somali'yi yabancı işgaline karşı müdafaa eden bir yapı olarak lanse etmeye çalışan EşŞebab'a propaganda alanı kazandırmıştır.

Kenya terörle mücadelede izlediği yöntemi değiştirerek, özellikle WestGate saldırısından sonra geniş çaplı tutuklamalara başlamıştır. Eş-Şebab örgütünün önde gelen dini otoritelerinden biri olan Şeyh Abud Rogo ve ülkenin kuzeyindeki diğer Müslüman din adamları bu süreçte tutuklanmıştır. Birçok cami ve Müslüman dernekleri teröre destek verme gerekçesi ile kapatılmıştır. Ancak 2015 yılında gerçekleştirilen ve mezkûr güvenlik tedbirlerinin başarısız olduğunu ortaya koyan Garissa Üniversitesi saldırısından sonra Nairobi, Müslüman Somali topluluğunun birikmiş gerginliğini yumuşatmaya çalışmıştır. Ayrıca kuzeydoğudaki yerel yönetimlere eşitsizlik ve hor görülme duygularının azaltılması için anayasa gereğince seçilmiş kişiler atanmıştır. Bununla birlikte Kenya, kolluk kuvvetlerindeki yüksek makamlarda Müslümanları görevlendirmeye başlamıştır. Eski kolluk kuvveti komuta kademesinin büyük çoğunluğu bu dönemde değiştirilmiştir. Ulusal Terörle Mücadele Dairesi Başkanlığına diplomat Martin Kimani getirilmiş ve böylece sert polis müdahaleleri yerine daha rasyonel bir yöntemle geçileceğinin sinyalleri verilmiş ve toplumun birikmiş öfkesi yatıştırılmaya çalışılmıştır.

ETİYOPYA VE UGANDA İLE ÇATIŞMALAR

Etiyopya, Tigray ırkının yönetimden uzaklaştırılması, Tigray aleyhindeki yerel çatışmalarla ilgilenmesi ve Eritre ile olan çıkarlarını hayata geçirmek amacıyla Somali'deki çatışmalarda Afrika Ordusu ile birlikte hareket etmektedir. Afrika Ordusu adı altında Burundi, Kenya, Uganda, Cibuti ve Etiyopya kuvvetlerinin içinde 22 bin kişilik askeri gücün 4 binini Etiyopya askerleri oluşturmaktadır.

Buna karşılık Eş-Şebab örgütü ise Etiyopya'da özel bir birlik oluşturmuştur. Birleşmiş Milletlerin 2022 tahminlerine göre bu birlik yaklaşık 1000 savaşçıdan oluşmaktadır. Eş-Şebab örgütü 21 Temmuz 2022'de ilk karşı saldırılarını başlatmış ve bu saldırılarda Etiyopyadaki 3 sınır şehrini hedef almıştır. Somali Bölgesi olarak anılan bu bölgede yarı askeri bir yapıdaki bölgesel kolluk kuvveti Etiyopya Leyu polisi ile farklı zamanlar-

da çatışmalar yaşanmıştır.

Birleşmiş Milletler raporları ise Leyu polisinin bölge halkına karşı tutumları sebebiyle çok sevilmediğinin ve Eş-Şebab saldırıların asıl sebebinin de Eş-Şebab örgütünün yüzlerce savaşçısının Etiyopya'ya girerek Leyu polislerine karşı bir alternatif oluşturarak halkın desteğini almak olduğunun altını çizmektedir. Bu da çatışmaya taraf olan grupların Somali'de siyasi bir çözüm yolu bulunamazsa aynı krizi Etiyopya içine de taşıyabileceğini göstermektedir.

Diğer yandan Uganda Devlet Başkanı Museveni, kendisini, bölgenin önde gelen bir oyuncusu olarak göstermeye çalışmaktadır. Avrupa nezdindeki konumunu da Büyük Göller Bölgesi'nde Batı'nın bir adamı olarak oturtmaya çalışmaktadır. Bu sebeple 2007 yılında Afrika Birliği Ordusu içerisindeki 4500 askerini Somali'ye gön-

deren ilk ülkenin Uganda olması sürpriz değildir. Afrika Ordusundaki ilk konuşlandırmaya tepki olarak Kampala 2010 yılında Eş-Şebab örgütünün Somali dışındaki ilk hedefi olmuştur. Ancak Ugandada Müslüman nüfusun sayısının sınırlı olması sebebiyle Eş-Şebab örgütü Ugandada saldırılarını devam ettirecek

ERİTRE İLE İLİŞKİLER

Eritre'nin Somalili gruplara destek vermesi 1998-2000 yılları arasında Etiyopya ile olan sınır çatışmalarına dayanmaktadır. O dönemlerde Eritre, General Hüseyin Adide, onun aracılığı ile Oromo Kurtuluş Cephesi ve Ogedan Kurtuluş Cephesi de dâhil olmak üzere Etiyopyadaki irili ufaklı silahlı muhalif gruplara destek vermiş, Somali'de Etiyopya'ya karşı ikinci bir cephe açmak istemiştir.

Eritre'nin Somali'deki çatışma ortamına dâhil oluşu 2006 yılında İslam Mahkemeleri Birliğinin Mogadişu'yu kontrolü altına almasının ardından daha da artmıştır. Öyle ki Eritre, birliğe eğitim

TÜRKİYE İLE İLİŞKİLER

Türkiye, dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 2011 yılındaki Mogadişu ziyaretinden sonra Somali ile ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır. Akabinde, 2014 yılında, Mogadişu Limanı'nın işletimini bir Türk şirketi devralmış, 2016 yılında Ankara, Mogadişu'da Türk Büyükelçiliğini hizmete açmıştır. Somali bütçesine doğrudan destek olmaya, insani yardımlar gerçekleştirilmeye ve altyapının geliştirilmesine

bir altyapı oluşturmak konusunda başarılı olamamıştır. Ayrıca Uganda, Kenya ve Etiyopya'nın Somali'deki bölgesel mislislerini destekleme ve tampon bölgeler oluşturma yöntemlerini desteklememekte ve bu çalışmaların Somali'deki Afrika Birliği heyetinin elini zayıflatacağını düşünmektedir.

ve silahlı için aylık olarak 200 bin dolar ile 500 bin dolar arasında değişen miktarlarda nakdi destek vermiştir. İlerleyen süreçte Asmara, Eş-Şebab örgütünü de desteklemeye başlamıştır. Ancak 23 Aralık 2009'da Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Somali hükümeti ile çatışan silahlı muhaliflere verdiği destekten dolayı Eritre'ye yaptırımlar uygulamaya başlamıştır. Eritre, 2012 yılının başında, Amerika'nın, Eş-Şebab'ı terör örgütü olarak ilan etmesi ve Etiyopya ile olan ilişkilerinin iyileşmesi gibi sebeplerle Somalili muhalif gruplara ve Eş-Şebab örgütüne olan desteğini kesme kararı almıştır.

katkı sağlamaya başlayan Türkiye'nin girişimleri sayesinde Puntland bölgesinde 2022 yılında beşinci liman olan Cerad Limanı faaliyetlerine başlamıştır. Türkiye aynı zamanda Somali Ordusuna eğitim ve mali destek de vererek Mogadişu'da yaklaşık 50 milyon dolara mâl olan bir askeri akademi açmıştır. Bu akademi, Eş-Şebab örgütünün Türkiye'nin Somali'deki varlığını hoş karşılamaması sebebi ile 2020 yılında saldırıya uğramış ve saldırı-

Türkiye aynı zamanda Somali Ordusuna eğitim ve mali destek de vererek Mogadişu'da bir askeri akademi açmıştır. Bu akademi, Eş-Şebab örgütünün Türkiye'nin Somali'deki varlığını hoş karşılamamıştır.

rıda 3 kişi hayatını kaybetmiştir. 2022 yılında ise Türkiye, bölgeye Bayraktar tipi insansız hava araçları (İHA) göndererek bölgedeki askeri varlığını daha da

artırmıştır. İHA'lar ile merkezi hükümet, terörle mücadele konusunda önemli bir kazanım elde etmiştir.

SONUÇ: ÇATIŞMALARIN GELECEĞİ VE ÇÖZÜM OLASILIKLARI

Eş-Şebab örgütü 15 yıldır bölgede varlığını sürdürmekte ve kısa vadede ortadan kaldırılabileceği düşünülmemektedir. Eş-Şebab örgütünün Somali toplumu içerisindeki varlığının ve topluma uyum sağlama konusunda çabaları mevcut: Örgüt kendini el-Kaide'nin gündemi ile paralel tutması, destek aldığı kitlenin taleplerini önemsemesi ve büyük aşiretlerin desteğini alması gösterilebilir. Tümüyle hâkimiyet kurdukları bölgedeki göreceli istikrar çatışmalardan yorgun düşmüş halk tarafından da olumlu karşılanmaktadır. Eş-Şebab örgütü, alınan kararları uygulama kabiliyeti olan, daha güçlü bir merkezi yönetime sahiptir. Örgüt ayrıca, Somali hükümetini destekleyen bölgesel ve uluslararası yardımlar olmasına rağmen, çatışmayı sürdürülebilir kılacak bir ideolojiye, gelir toplama ağına ve bunları sağlayacak emir-komuta yapısına kurma becerisini göstermiştir.

Güney ve Orta Somalide verimli topraklara ve su kaynaklarına ulaşma konusundaki aşiretler arası çatışmalar halen devam etmektedir. Bölgede varlığını sürdüren Eş-Şebab yönetimi altındaki idarenin, su kaynakları için yaşanan çatışmaları belli bir noktaya kadar azaldığı söylenebilir. Bu nedenle Somali Federal Hükümetinin veya emniyeti tesis etmeye gücü yetecek aktif bir yönetimi oluşturamayan bölgesel yönetimlerin olmadığı yerlerdeki boşluğu da Eş-Şebab örgütünün doldurduğunu söylemek mümkündür.

Somali hükümeti hem ulusal hem de uluslararası alanda siyasi otoritenin zayıflığından muzdariptir. Bunun yanında Somali Ordusunun büyük çoğunluğu resmi bir komuta zincirinden ziyade eski yöneticilerine ve kabile reislerine bağlı olan aşiret milislerinden oluşmaktadır. Ayrıca ordu, iyi eğitimli insan gücünden, gelişmiş silahlardan yoksundur ve

Eş-Şebab örgütü tarafından kabul gören büyük iş adamları ile, -Katar gibi- çatışma içerisinde olmayan bölgesel bazı tarafların nezaretinde istikşafi olarak çözüm yolları aranabilir.

ordunun lojistik zinciri oldukça zayıftır. Orduya dışarıdan sağlanan eğitimler hala sahada kendini gösterememiştir.

Hükümet kanadındaki sorunlar, aşiretler arasındaki güç çatışmaları, bölgesel yönetimlerin doğal kaynaklar, askeri kuruluşlar ve limanlar için yabancı yatırımcılarla tek başlarına müzakere etmek istemelerindeki ısrarlar, hükümet sorumluları ve bölgesel yönetimler arasında kaynak ve yönetim tartışmalarına sebebiyet vermektedir. Bu tartışmalar da etkili devlet kurumları kurulmasının önünde temel bir engel teşkil etmektedir.

Bölgesel güçlerin Somali'deki müdahaleleri krizin daha da derinleşmesine ve ülkedeki şiddetin yayılmasına sebep olmaktadır. Kenya, Aşağı Cuba bölgesinde Eş-Şebab'a karşı bir tampon bölge oluşturmak için Ogedan aşiretlerine özerklik verme eğilimindeyken, Etiyopya bunu ulusal güvenliğine bir tehdit olarak görmekte ve Etiyopya toprakları içerisinde yer alan ancak Somalili Ogedan aşiretlerinin bulunduğu bölgenin Somali'ye katılması taleplerinden endişe etmektedir. Tüm bunların neticesinde askeri müdahalede bulunan gruplar da birbirlerinin operasyonel faaliyetlerini engellemekte, bu sebeple krize bir çözüm bulmak üzere bölgeye intikal ettirilen askerler bir

anlamda krizin derinleşmesine neden olmaktadır. Farklı ülkeler arasındaki çıkar çatışmalarından Eş-Şebab istifade etmekte ve gücünü korumaktadır.

Sonuç olarak Eş-Şebab'ı askeri mücadele ile ortadan kaldırmak oldukça zor bir seçenek olarak görülmektedir. Eş-Şebab örgütü, Afganistan'daki Taliban örneğinde olduğu gibi, Mogadişu'ya tekrar hâkim olmayı ve 2025 yılında da Afrika Ordusunu Somali'den çıkarmayı hedeflemektedir. Bu sebeple geçmişteki saldırılar da göz önünde bulundurulduğunda Etiyopya ve Kenya gibi bölgesel güçler Eş-Şebab'ı kendi iç güvenlikleri için ciddi bir tehlike olarak algılamaktadır. Bunun neticesinde her iki taraf da -çıkarlarının garanti edilmemesi halinde- Eş-Şebab'ı pasifize etmek için her türlü çabaya girişecek ve/veya askeri müdahalelere devam edecektir. Ancak Mogadişu hükümeti kendisinin uluslararası desteklerle imkânlarını geliştireceğini, istihbarat ve emniyet güçleri ile ordusunun imkân ve kabiliyetlerinin artacağını ve Eş-Şebab'ı yenilgiye uğratacağını iddia etmektedir.

Afrika Birliği ise Somali'de 1 Nisan 2022'de Afrika Birliği Somali Geçiş Misyonusunun (ATMIS) yönetimini değiştirerek yeni yönetimi 33 aylığına görevlendirmiştir. Yeni misyonun bu süre zarfında Somali'den 4 aşamada çekilmesi kararlaştırılmıştır. Ancak sahada oluşabilecek şartlar çekilmedeki gerçek hızı belirleyecektir. Bu sebeple varsayılan takvime uyulup uyulmayacağı henüz bir netlik kazanmamıştır. Zira öncesinde de ülkedeki güvenlik sorumluluğunun Afrika Birliği Somali Misyonusundan alınarak Somalili yetkililere teslim edilmesi

2017 yılından 2021 yılına sonra da 2024 yılına ertelenmiştir.

15 yıldır süregelen uzun bir savaş ve tüm tarafların bitkinliği, Amerika'nın Taliban'la anlaşarak Afganistan'dan çekilmesi, büyük kurum ve yöneticilerinin öldürülmesinden sonra el- Kaide'nin Amerikan çıkarlarına yeniden bir tehdit oluşu, belki de Eş-Şebab'la siyasi bir çözüm yolu aramak eskisinden daha fazla düşünülebilir bir hale gelmiştir. Bu seçeneğin değerlendirilmesine karar verilmesi halinde Somalili aşiret liderlerinin Eş-Şebab örgütü tarafından kabul gören büyük iş adamları ile, -Katar gibi- çatışma içerisinde olmayan bölgesel bazı tarafların nezaretinde istikşafi olarak çözüm yolları aranabilir. Ayrıca tüm tarafların elindeki esirleri serbest bırakması veya ateşkes için güvenilir

adımlar atmaları, 2024 yılında Afrika Birliği ordularının Somali'den çekilmesi halinde Eş-Şebab örgütünün sunacağı el-Kaide ile irtibatını keseceği, çevre ülkelerin Somali'nin içişlerine karışmaması halinde Eş-Şebab'ın da komşu ülkelerde saldırılar düzenlemeyeceğine dair sözler verilmesi gibi hususlar ayrıntılı şekilde görüşülmeli, ABD veya BM de bu görüşmelerde gözlemci statüsü ile varlığını sürdürmelidir. Zira atılacak adımların Somali hükümetinin elini zayıflatırken, Eş-Şebab'a direkt bir muhatap olma imkânı sağlayacağı; esir takası, dış askeri güçlerin ülkeden çıkışı gibi hususların da örgüte serbest hareket imkânı sağlayacağı kesindir. Bu süreçte bölgenin güvenliğinin sağlanması ve çatışan taraflardan herhangi birisinin süreçten istifade ederek toprak kazanımı amacıyla saldırılar gerçekleştirmesini

engellemek amacıyla da gerekli askeri tedbirler arttırılmalıdır.

Son beş yıllık süreçte Eş-Şebab'ın üst düzey liderlerinden çoğunu kaybettiği, Somali'nin güneyinde kontrol ettiği alanların çoğundan çekilmek zorunda kaldığı ve örgütün nakit akışının oldukça sorunlu bir şekilde işlemeye başladığı görülmesine rağmen, örgüt kendini tekrar toparladığını görüyor. Kenya ve Mogadişu'daki son saldırılarda örgütün elde etmiş olduğu "başarılar" göz önünde bulundurulduğunda, Eş-Şebab'ın bir başkalaşım içine girerek eski güçlü günlerine tekrar dönmeyi hedeflediği söylenebilir. Eş-Şebab bu süreçte daha ademimerkeziyetçi ve daha geniş bir coğrafi odağa sahip bir şekilde uluslararası sahneye çıkmaya çalışmaktadır.

Lider kadrosunda yaşanan değişiklikler ve oluşan irili ufaklı grupların yönetim-

leriyle ilgili bilgilerin azlığı sebebiyle örgütün hedefleri oldukça belirsiz hale gelmiş, son durumda örgütün gerçekleştirdiği saldırı ve faaliyetler ise örgütün Somali'yi yönetmek yerine Somali'deki siyasi süreci bozmaya ve Doğu Afrika'da edindiği izlenimi derinleştirerek taraftar toplamaya yönelik adımlar attığını göstermektedir. Bu sebeple Eş-Şebab'ın yeni sürümünde karşılaşılan silahlı kanat artık geleneksel gerilla taktikleri kullanmamakta, bunun yerine daha cüretkâr ve korkunç olarak nitelendirilebilecek saldırılar düzenlemeye çalışarak asimetrik savaşa odaklanmaktadır. Ortaya çıkan bu yeniden yapılanma süreci büyük ölçüde etki-tepki örgütlerine bağlı olarak gelişmiş ve plansız yürümüştür; ancak elde edilen sonuç, şu an için örgütü, Somali siyasetini etkili bir şekilde meşgul etmeye hatta ülke içindeki güvenlik parametrelerini bozmaya muktedir hale getirmiştir.

Dünya ticareti ve enerji kaynaklarının nakliyeciliğın merkezinde konumlanan Somali'nin stratejik önemi, özellikle Çin'in 'Bir Yok Bir Kuşak' projesinden sonra bir kez daha gündemde. Türkiye'nin yoğun ve stratejik yatırımlarından sonra nispeten daha istikrarlı bir siyasi ortama kavuşan Somali, Rusya'nın Ukrayna'yı işgali, ABD-Çin ticaret savaşları ve rekabeti ve Gazze katliamlarından sonra Somali'yi bilek güreşinin ortasında yerleştirmektedir.

Ülkedeki kriz, çatışma ve istikrarsızlık tarihinin bir sonucu olarak doğan Eş-Şebab örgütünün karmaşık yapısı yerel dinamiklerin yanısıra bölgesel ve küresel boyutları olan ülke için yeni bir dönüm noktasını oluşturmaktadır. Bunun için yerel aktörler bağlamında Somali'deki çatışmaların en önemli tarafı olan eş-Şebab örgütünün anlaşılması elzemdir. Elinizdeki çalışma örgütün doğuşunu, yapısını, ideolojisini, hedeflerini, işleyişini, mücadele yöntem ve tekniklerini, mali gelirlerini ve dış ilişkilerini incelemektedir.

İNSAMER

İHH İNSANI VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مرکز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

info@insamer.com
www.insamer.com

